

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК НА
УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

Херсонський державний університет

Херсонська спеціалізована школа І-ІІІ ступнів №30 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу та англійської мови

Сучасне інформаційне суспільство вимагає, щоб людина вміла оперативно орієнтуватися в потоці інформації, володіла усним та письмовим спілкуванням [1]. На жаль, сучасна тенденція переходу до тестових форм оцінки знань учнів передбачає зовсім нову методику викладання учбового матеріалу природничих дисциплін, яка дозволяє відпрацювати у учнів навички оперативного використання інформації, тренувальних вправ, рішення стандартних задач, але при цьому втрачаються навички грамотної монологічної мови, використання сучасної хімічної термінології і відповідно, глибина та осмислення вивченого матеріалу. В подальшому така недоробка школи відчувається в студентській навчальній роботі, яка проявляється в труднощах усної відповіді студента, в незмозі законспектувати лекцію, написати звіт до лабораторної чи практичної роботи, оформити курсову, дипломну роботу, скласти звіт про проходження практики тощо. Часто студент відчуває, що не повністю розуміє пояснення викладача або текст підручника, але сформулювати питання по суті того, що саме не зрозуміло для нього – надзвичайно складно.

Тому важливою потребою часу є формування мовної компетентності, яка відпрацьовується роками шкільної праці під керівництвом досвідченого вчителя, який використовує всі доступні засоби і методи, формуючи у учнів вміння задавати питання, сперечатися, доводити і аргументувати свою думку [2-4].

Аналіз педагогічного досвіду роботи шкіл Москви, Харкова та методичних нарад педколективу Херсонської спеціалізованої школи I-III ступенів №30 дозволив виділити низку різних форм роботи під час проведення уроку, які сприятимуть ефективному розвитку комунікативних навичок учнів при засвоєнні матеріалу природничих дисциплін [5-7, 9] .

Так, при проведенні уроку можна запропонувати групову форму роботи («пазл»), під час якої кожна група учнів отримує індивідуальні тематичні завдання з опрацюванням декількох літературних джерел. Результатом такої праці є обов'язкова презентація відібраного матеріалу, складені схеми конспекту («пазли»), що дозволяє фрагменти навчального матеріалу скласти в загальну картину. Дана форма роботи допомагає відпрацьовувати навички роботи з літературними джерелами, диференціювати матеріал, узагальнювати одержану інформацію та надає досвід публічного виступу.

Серед окремих форм роботи на уроці, що розвивають комунікативні навички, слід зазначити конкурси «Учнівські рецензії» та «Корекція наукових текстів», які формують вміння правильно працювати з науковою інформацією, коректувати певні фрагменти тексту із завідомо неправильною інформацією (фактичні помилки, стилістичні, порушення логіки викладеного матеріалу).

Одним із засобів роботи на уроці є «Календар знаменних дат», який уявляє з себе стендову інформацію з датами певних наукових відкриттів, народження видатних вчених тощо. За даною інформацією учні мають можливість попередньо підготувати повідомлення, з яким публічно виступають на початку уроку. Така форма роботи підвищує мотивацію учнів та розвиває їх монологічну мову.

В ході проведення уроку з метою активізації пізнавальної діяльності та розвитку усного спілкування, пропонуються «випереджувальні завдання» за новим теоретичним матеріалом, коли учнів задіюють в поясненні певних

питань, фрагменту учбового матеріалу, доповнення до лекції викладача, аналіз та оцінювання відповідей.

Формування ціннісно-сміслових, навчально-пізнавальних та комунікативних компетентностей учнів здійснюється і за рахунок різних форм позакласної роботи: «Усного журналу», різних конкурсів, екскурсій, брейн-рингів, вікторин, агітбригад та ін.

Метод «Усного журналу» – це вид інноваційного уроку і форма позакласної роботи, яка дозволяє донести до учнів потрібну інформацію – стислі усні повідомлення на окремі теми оформлені у вигляді аркуша. В такому уроці повинна домінувати усна мова учнів, як в діалогічній, так і в монологічній формі. Дана форма роботи надає широкий простір для самодіяльності і творчості учнів.

Проведення конкурсу «Учнівські реферати» сприяє формуванню мовної компетентності, вміння засвоювати, переробляти і створювати навчально-наукові тексти, одним з яких є реферат. Застосовуються різні моделі захисту рефератів:

- *класична*, де усний виступ сконцентрований на принципових питаннях: тема дослідження, її актуальність; коло використаних джерел і основні наукові підходи до проблеми; новизна роботи; основні висновки по змісту реферата;
- *індивідуальна*, що розкриває особисті аспекти роботи над рефератом: обґрунтування вибору теми реферату; способи роботи над рефератом; оригінальні знахідки; власні судження, цікаві моменти; особиста значимість здійсненої роботи;
- *творчий* захист передбачає: оформлення стенда з документальним і ілюстративним матеріалом за темою дослідження, їх коментарії; демонстрацію слайдів, відеозаписів, прослуховування відеозаписів підготовлених в процесі реферування; яскраве, оригінальне надання фрагмента основної частини реферата.

Під час проходження конкурсу «Захист учнівських проектів» учні проводять змістовну роботу: пошук необхідного матеріалу, його обробка, оформлення, презентація, розповідь. Проектна діяльність є одним із засобів формування навиків публічного виступу та дослідницької роботи, продовженням якої є участь учнів в роботі Малої Академії Наук [10, 11-13].

Така форма роботи, як робота над науковими текстами може здійснюватися під час проведення екскурсій в міську бібліотеку та міський архів з попередньо сформульованими завданнями для учнів з підбору літератури за визначеними темами. Це дає змогу ознайомитися з різними видами каталогів, розвивати пошукові здібності в знаходженні потрібного матеріалу, що є важливою практикою при подальшому навчанні у ВНЗ.

Таким чином, наведені форми роботи в закладах середньої освіти, можуть сприяти не тільки ефективному засвоюванню теоретичного матеріалу, застосуванню його при рішенні розрахункових і практичних задач, але й формувати природничо-науковий світогляд, навички вільного спілкування та комунікативні здібності.

Література

1. Башкаков М.И. Что такое продуктивное обучение // Школьные технологии. – Москва, 2000. – №4. – С. 4-12.
2. Иванов Д.И. Компетентностному подходу альтернативы нет // Директор школы. – Москва, 2011. – № 4. – С. 58-60.
3. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал педагогіки життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – Київ, 2009. – №6. – С. 22-26.
4. Кальченко І. Виховання інтелектуальної еліти в контексті компетентісно орієнтованого навчання // Директор школи, ліцею, гімназії. – Київ, 2009. – №6. – С. 43-50.
5. Навчання: Нові стратегії розвитку. (Формування мотивації учнів до навчання та самоосвіти) / Упоряд. Г. Сиротенко. – К.: Шк. світ, 2007. – С. 62-73.

6. Перспективний педагогічний досвід (Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду) / Упоряд. Г. Сиротенко. – К.: Шк. світ, 2007. – С. 5-26.
7. Впровадження проекту «ефективний педагог» / Упоряд. Г. Сиротенко. – К.: Шк. світ, 2007. – С. 96-112.
8. Лизинский В.М. Рекомендации по организации учебно-воспитательного процесса // Управление современной школой. Завуч. – Москва, 2010. – №8. – С. 48-60.
9. Калмыков А.А., Хачатуров Л.А. Опыт организации виртуальных образовательных сред // Школьные технологии. – Москва, 2000. – №2. – С. 207-213.
10. Смирнова И.В. Конкурс детских экологических проектов // Директор школы. – Москва, 2010. – № 6. – С. 23-26.
11. Чубінська В., Мирна О. Використання інформаційно-комунікативних технологій в навчально-виховному процесі // Директор школи, ліцею, гімназії. – Київ, 2009. – №5. – С. 9-14.
12. Білоконь Л. Метод проектів в навчально-виховному процесі // Директор школи, ліцею, гімназії. – Київ, 2009. – №5. – С. 15-17.
13. Дудік Г. Метод проектів у сучасній школі // Директор школи, ліцею, гімназії. – Київ, 2009. – №5. – С. 16-23.

Основним орієнтиром розвитку освіти і сучасного викладання дисциплін є компетентний підхід з комунікативною складовою. Але при переході до тестових форм оцінки знань учнів виникла проблема успішного здійснення ними усного і письмового спілкування в різних життєвих ситуаціях, в тому числі і в навчанні, з якою стикаються в своїй роботі як вчителі середньої школи так і викладачі ВНЗ. Форми роботи розглянуті в статті при викладанні дисциплін природничого циклу в середній школі дають можливість розвивати діалогічну та монологічну складові усної мови, що в цілому сприяє формуванню комунікативних здібностей учнів.